

**Ahti Isomäki: Taidetta viattomasti
(julkaistu Taide-lehdessä 6/1999)**

Düsseldorfissa on järjestetty kymmenen vuoden ajan REHA International Düsseldorf -messuja, joissa esitellään vammaisille, pitkäaikaissairaille ja vanhuksille suunniteltuja tuotteita. Vuodesta 1993 alkaen on tämän yhteyteen liitetty EUCREA:n järjestämä kulttuurifestivaali CREart, jossa eri tavoin vammaiset taiteilijat esittelevät tuotantoaan eri kulttuurialoilla. REHA 99 pidettiin 3. - 6. marraskuuta. CREart -tapahtumassa oli 12 kuvataidenäyttelyä, useimmat eri puolilta Saksaa, kaksi näyttelyä Hollannista, yksi Englannista ja yksi Suomesta, Lieksassa sijaitsevasta Kirsikodista.

Samaan aikaan kun ensimmäiset CREart -kulttuurifestivaalit pidettiin Düsseldorfissa REHA-messuilla, alkoivat ensimmäiset kehitysvammaisten maalauskurssit Kirsikodissa Lieksassa. Kuusi vuotta myöhemmin Kirsikodin taiteilijat pääsivät CREartiin 30 akryylimaalauksen näyttelyllä. Tapausta voi pitää merkittävänä, sillä REHA-messut on alallaan maailman suurin tapahtuma. Kirsikodin lisäksi Suomen tarjonnasta hyväksyttiin ainoastaan 'Suomen Stevie Wonder', sokea laulaja ja kitaristi Mikko Herranen.

Mikä sitten on tämä Kirsikoti ? Lyhyesti sanottuna se on yhdistyksen ylläpitämä pieni kehitysvammaisten asuinyhteisö, joka on suuntautunut taiteeseen. Kirsikoti syntyi kun lieksalainen erityisluokanopettaja Raija Mikkonen myi talonsa 1989 ja osti puoliakselin kansakoulun keskeltä korkea Lieksan Saarivaarasta, remontoi sen ja lahjoitti perustamalleen Kirsikoti ry:lle. Taloon muutti viisi kehitysvammaista nuorta aikuista, joilla annettiin käyttöön korkealaatuiset värit, maalausohjeet ja siveltimet. Talossa alettiin pitää pohjois-karjalaisille kehitysvammaisille suunnattuja kuvataidekursseja, joihin kutsuttiin opettajiksi ammattitaiteilijoita.

Raija Mikkosen innostui kehitysvammaisten taiteesta jo 1984 eli heti alettuaan opetustyön Pankkosken erityisluokassa. Hän alkoi lähettää oppilaittensa teoksia Lontoossa vuosittain pidettäviin kehitysvammaisten MENCAP International -näyttelyihin, missä ne saivat aina erityisen positiivista palautetta. Kirsikodin taiteilijoilla on kohtalaisen pitkä meriittilistä myös eri puolilla Suomea pidetyistä näyttelyistä, Raija Mikkonen on saanut Ebeneser-palkinnon ja Kehitysvammaliitto osoittaa arvostustaan mm. käyttämällä

julkaisujen kansissa vain Kirsikodin taidetta. Näyttää siis siltä, että Kirsikodin elämä olisi yhtä menestystarinaa. Tosiasiassa tämä asuinyhteisö-kulttuurikeskus elää jatkuvissa taloudellisissa vaikeuksissa ja toimii pääasiassa palkatonta vapaaehtoistyötä tekevien ihmisten työvoimalla. Paikallinen arvostus kunnallisella tasolla on lähes nollan arvoista. Vammaisten taiteen tukemiseen on vaikea saada rahoitusta, koska kulttuurisektori katsoo kaiken vammaisten tekemisen kuuluvan sosiaalisektorille, joka taas ei miellä taiteen tukemista toimialaansa kuuluvaksi. Tämä kehä on ollut lähes aukoton, mutta aivan viime aikoina sosiaalialan päättäjät ovat alkaneet ymmärtää taideharrastuksen merkityksen vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kuntoutumisessa. Samoin taidemaailma on alkanut kiinnostua vammaistaiteesta, mistä yhtenä osoituksena oli tänä syksynä pidetty EuCrea-seminaari Kiasmassa.

REHA-messuilla saattoi todeta sen valtavan eron, joka on Suomen ja muun Euroopan antaman yhteiskunnallisen tuen välillä. Esim. Saksassa, Hollannissa ja Englannissa on kehitysvammaisille tarkoitettuja taidekouluja ja vammaistaiteeseen erikoistuneita gallerioita. Niillä on myös varaa painaa kalliita värikuvakirjoja, julkaista alan aikakauslehtiä ja maksaa palkkaa työntekijöille. Varojen puutteen vuoksi Kirsikodin esitteet CREartissa olivat kaikkein vaatimattomimmat, mutta itse näyttelyä ei tarvinnut hävetä, päinvastoin se herätti huomiota korkealla tasollaan. Tästä osoituksena eräs saksalainen galleria kutsui heti avajaispäivänä Kirsikodin näyttelyn Hannoveriin, eräs taidekoulu halusi lähettää oppilaitaan kurssille Kirsikotiin ja toinen koulu pyysi että Kirsikodista lähetettäisiin opettaja Saksaan pitämään kurssia.

CREart-kulttuurifestivaaliin osallistui sokeita, kuuroja, kädettömiä ja jalattomia musiikin, tanssin ja teatterin aloilla. Kuvataideosuus oli kehitysvammaisten ja mielisairaiden hallussa. Tämä on ymmärrettävää, koska kuvataiteen tekemisessä esim. sokeus tai kädettömyys on pikemminkin pelkkä haitta eikä luovaan prosessiin vaikuttava ominaisuus. Fyysiset vammat eivät yleensä vaikuta hedelmöittävästi kuvataiteeseen, minkä voi todeta esim. taidetta ilman käsiä -postikorttien taiteellisesta tasosta. Mielisairaiden taide on vaikuttanut paljon esim. surrealismiin ja ekspressionismiin kehitykseen. Vuosisadan alkupuolella ei kehitysvammaisille annettu mitään mahdollisuuksia ilmaista itseään taiteellisesti, joten heidän vaikutuksensa tuskin ainakaan vielä näkyy taidehistoriassa. Mutta CREart-näyttelyssä oli monia kehitysvammaisten teoksia, jotka voisivat riippua

minkä tahansa nykytaiteen museon seinällä - jos ne olisivat ei-vammaisten tunnettujen taiteilijoiden tekemiä.

Kehitysvammaisten erityisominaisuus on se, että he pysyvät henkisesti lapsina riippumatta fyysisestä iästä. Siksi heidän luovuutensa eikä viattomuutensa katoa, kuten useimmille ihmiselle tapahtuu jo kouluiässä. Kehitysvammaisten taide muistuttaa lasten taidetta, mutta kehitysvammaisilla on lapsiin verrattuna paljon enemmän keskittymiskykyä ja he jaksavat työstää yhtä teosta monen päivän ajan. He myös pystyvät tietoisesti sommittelemaan, kykenevät harkitsemaan väriyhdistelmiä, uskaltavat maalata osia teoksestaan umpeen ja alkamaan alusta, toisin sanoen työskentelevät aivan samoin kuin ei-vammaiset aikuiset taiteilijat. Eniten vaikeuksia tuottaa pensseleiden peseminen ja jälkien siivoaminen kuten useimmille muillekin taiteilijoille.

Kehitysvammaisilla tulee lähivuosina olemaan merkitystä Suomen taiteessa, jos kulttuuri-ilmapiiirin lämpeneminen vammaistaidetta kohtaan tulee pysyväksi ilmiöksi. Erityisesti uskon Kirsikodin taiteilijoiden saavan laajempaakin tunnustusta. Kirsikodin taiteellinen kvaliteetti on poikkeuksellisen korkea, koska siellä on aina käytetty ohjaajina ammattitaiteilijoita eikä esimerkiksi sosiaalityöntekijöitä. Kursseilla on jokaisen taiteilijan annettu kehittää omaa persoonallisuuttaan, eikä heitä ole pyritty valamaan samaan muottiin. Esimerkiksi Päivi Eronen ja Kati Puustinen ovat puhdasverisiä abstrakteja värimaalareita, jotka toteuttavat omaa näkemystään riippumatta annetusta aiheesta. Kirsi Mikkonen on kehittänyt naivismin ja ekspressionismin välillä liikkuvan oman tyylin, joka perustuu väripintojen selkeään erotteluun. Pekka Turunen saattaa vuodesta toiseen kysyä, kuinka tehdään ruskeaa, mutta pystyy silti taiteellisiin saavutuksiin, joihin en itse kykene. Olen ollut neljällä kesäkurssilla Kirsikodissa ja alusta alkaen olen tuntenut avuttomuutta näiden lahjakkaiden ja täysin estottomasti itseään toteuttavien taiteilijoiden edessä, sillä pelkään, että opetuksestani olisi enemmän haittaa kuin hyötyä heidän kehitykselleen.